

TEXNIKUM TALABALARIDA KOMMUNIKATIVLIK VA TASHKILOTCHILIK

Kattayev Mustafu Yuldoshevich

Qarshi shahar Transport va servis texnikumi direktori

Kattayev Mustafu Yuldoshevich

Director of the Karshi City College of Transport and Service

Annotatsiya: Ushbu maqolada kommunikativ kompetentlik tushunchasining mazmun-mohiyati, lug'atlarda ta'riflanishi, pedagogik ahamiyati va uni shakllantirishga qaratilgan ta'lim tizimining imkoniyatlari va mavjud holati tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: Kommunikativ kompetensiya, kommunikativlik dunyoqarashi.

COMMUNICATIVENESS AND ORGANIZATION IN TECHNICAL STUDENTS

Abstract: this article explores the meaning and essence of the concept of communicative competence, its definition in dictionaries, its pedagogical significance and the possibilities and current state of the educational system aimed at its formation.

Keywords: communicative competence, communicative worldview.

Texnikum talabalarida kommunikativlik va tashkilotchilik - bu ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun juda muhim xususiyatlardir. Ushbu ko'nikmalar nafaqat ta'lim jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatda ham muhim rol o'ynaydi. Quyida har bir jihatning ta'rifi va uning texnikum talabasiga qanday foyda keltirishi haqida to'xtalamiz:

1. Kommunikativlik:

Kommunikativlik - bu insonning o'z fikrini aniq va tushunarli ifoda eta olish, boshqalar bilan samarali muloqotda bo'lish, fikrlarni, g'oyalarni boshqalar bilan baham ko'rish va turli vaziyatlarda do'stona va professional tarzda muloqot qilish qobiliyatidir.

- **Talabalar uchun ahamiyati:** Texnikum talabalari jamoaviy ishlar, guruh bo'lib bajariladigan loyihalar va boshqa turli vazifalarda faol ishtirok etadilar. Shuningdek, ular o'z mutaxassisliklari bo'yicha ustozlar va sanoat mutaxassislari bilan hamkorlik qilishlari mumkin. Yaxshi kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lish, ular o'rtasida tushunishni va samarali ishlashni ta'minlaydi.
- **Kasbiy rivojlanish:** Kommunikativlik kasbga oid muloqotda, muammo hal qilishda, mijozlar bilan ishlashda yoki ishchi guruhlarida etakchilik qilishda yordam beradi.

2. Tashkilotchilik:

Tashkilotchilik - bu o'z vazifalarini rejalashtirish, boshqarish, vaqtni samarali taqsimlash, resurslarni to'g'ri yo'naltirish va jamoadagi barcha ishtirokchilarning birgalikda ishlashini ta'minlash qobiliyatidir.

- **Talabalar uchun ahamiyati:** Texnikumda talabalar ko'plab guruhli ishlarda qatnashadilar. Tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lish, loyihalarni boshqarishda va sinovdan o'tkazish jarayonida ularning muvaffaqiyatli yakunlanishiga yordam beradi. Talaba biror tadbirni yoki loyihani rejalashtirishda o'zining liderlik qobiliyatini namoyon etishi mumkin.
- **Kasbiy rivojlanish:** Tashkilotchilik kasbda muvaffaqiyatga erishish uchun juda zarur, chunki bu qobiliyat ishda rahbarlik qilishda, jamoadagi ishlarni boshqarishda va murakkab vazifalarni samarali bajarishda yordam beradi.

3. Bu ikki ko'nikma qanday o'zaro aloqada?

Kommunikativlik va tashkilotchilik o'rtasidagi aloqaning muhim tomoni shundaki, samarali muloqot qilmasdan, yaxshi tashkilotchi bo'lish qiyin. Shuningdek, yaxshi tashkilotchilikni ko'rsatgan talabalar guruhdagi boshqa a'zolari yaxshiroq tushunib, birgalikda ishlashni osonlashtirishi mumkin.

4. Texnikumda bu ko'nikmalarni qanday rivojlantirish mumkin?

- **Guruhli ishlarda ishtirok etish:** Talabalar guruhdagi o'quv mashg'ulotlari, praktikumlar, seminarlar va amaliyotlar orqali kommunikativlik va tashkilotchilik qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin.
- **Loyihalar va tadbirlar tashkil etish:** Maktabdagi yoki texnikumdagi ijtimoiy, madaniy va ilmiy tadbirlarda ishtirok etish va ularni tashkil qilish, talabalar uchun yaxshi amaliy tajriba bo'ladi.
- **Mentorlar bilan ishlash:** Ustozlar va tajribali mutaxassislar bilan birga ishlash, ular bilan o'zaro fikr almashish, talabalar uchun foydali maslahatlar olish imkonini beradi.

Umuman olganda, texnikum talabalarida kommunikativlik va tashkilotchilik ko'nikmalarining rivojlanishi, ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishlari uchun asosiy omil hisoblanadi. Bu ko'nikmalar nafaqat o'qish jarayonini yengillashtiradi, balki ularga professional sohada katta imkoniyatlar yaratadi.

Bugungi kunda talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shuning uchun ham kadrlar tayyorlash tizimida kommunikativ bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishni yangi bosqichga olib chiqish va bu boradagi ta'limiy islohotlarni jadallashtirishga doir ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Jamiyatimizning barcha sohalarida o'tkazilayotgan islohotlar uzluksiz ta'lim tizimiga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Yangi O'zbekistonda yosh avlodni muloqotchanlik va kreativlik asosida tarbiyalash davlat siyosati

darajasidagi masalaga aylanishi bejiz emas.

Pedagogikadan atamalar lugʻatida “kompetensiya — u yoki bu soha boʻyicha bilimdonlik” sifatida tarif berilgan boʻlsa, Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasida “kompetensiya 1) muayyan davlat organi (mahalliy oʻzini oʻzi boshqarish organi) yoki mansabdor shaxsning qonun, ustav yoki boshqa hujjat bilan belgilangan vakolatlari, huquq va burchlari doirasi; 2) u yoki bu sohadagi bilimlar, tajriba” sifatida tariflanadi.

Kompetensiya atamasi lugʻaviy jihatdan bevosita chuqur bilimga asoslangan qobiliyat, layoqatlilik darajasini anglatadi. Mazmunan esa faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish”ni bildiradi. Umuman olganda, “kompetensiya” va “kompetentlilik” tushunchalariga berilgan taʼriflarda kompetensiya muayyan faoliyatda talab qilinadigan xulq-atvor, oʻzini tutish, kompetentlilik esa ushbu talabga moslik darajasi, yaʼni kompetensiyani namoyish qilishning pirovard natijasi deb talqin qilinadi.

Aslida kompetentlilik tushunchasi taʼlim sohasiga psixologlarning ilmiy izlanishlari natijasida kirib kelgan. Psixologik nuqtai-nazardan kompetentlilik “noanʼanaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning oʻzini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan oʻzaro munosabatlarda yangi yoʻl tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga toʻla maʼlumotlardan foydalanishda izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik” ni anglatadi. Shuningdek, kompetensiyalar bilimlarni doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni oʻrganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi maʼlumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va oʻz faoliyatida qoʻllay bilishni taqozo etadi. U bilimga asoslangan haqiqiy, shakllangan shaxsiy sifat hisoblanib, shaxsning intellektual va shaxsan aniqlangan ijtimoiy va kasbiy shakllanishidir. Shuningdek, u muayyan obyektlar va jarayonlar bilan bogʻliq holda aniqlangan va ularga nisbatan yuqori sifatli ishlab chiqarish faoliyati uchun zarur boʻlgan oʻzaro bogʻliq xususiyatlar toʻplamini (bilim,

ko'nikma, faoliyat usullari) o'z ichiga oladi . Demak, talabalarga nisbatan ularning ta'lim jarayonidagi tayyorgarligiga bo'lgan ma'lum bir ajratib olingan, maxsus talab hisoblanadi.

Bugungi kunda biz kommunikativ kompetentlik deb ataydigan samarali muloqot qilish qobiliyati har doim ko'plab olimlarni qiziqtirgan. Tilshunoslik, sotsiologiya, ijtimoiy psixologiya, pedagogika kabi fanlar va boshqa zamonaviy bilim sohalarida shaxslararo o'zaro munosabatlarni, shaxsning kommunikativ xatti-harakatlarini nazariy o'rganishga e'tibor qaratilgan.

Bugungi kunda kommunikatsiya tushunchasiga nisbatan berilgan qator ta'riflar mavjud bo'lib, ularning ayrimlariga to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq. Kommunikatsiya, umumiy ma'noda, xabar, har qanday ma'lumotni uzatishdir. Muloqot jarayoni inson va jamiyat hayotining muhim asoslaridan biri sifatida taqdim etiladi. Shu bilan birga, tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, muloqot jarayoni o'zini ham, uning natijasini ham anglatadi. O'z navbatida, shaxslararo muloqot ma'lumotni bir shaxsdan boshqa insonga maqsadli obyektga yoki ma'lum bir guruh obyektlariga o'tkazish jarayonidan boshqa narsa emasligidan dalolat beradi.

Kommunikativ kompetentlik borasida olimlar tomonidan olib borilgan izlanishlar shuni ko'rsatadiki, aynan kompetensiyalar ta'lim va tarbiya jarayonida talabalarga nimani o'rgatish va qanday o'rgatish, nimalarni shakllantirish lozimligi muhim sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dorr, A. (2001) Media Literacy. In: International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Vol. 14 / Eds.N.J.Smelser & P.B.Baltes. Oxford, 2001, pp.9494-9495.
2. CLEMI (1996).L'Actualite' et les medias ` a l'ecole primaire, au college et au licee. Paris: CLEMI, 120 p p.12
3. Children and social competence: Arenas of action / Ed. by Hutchby I., Moran-Ellis J.; L. Wach. : Falmer press, 1998.
4. CLEMI (1996).L'Actualite' et les medias ` a l'ecole primaire, au college et au licee. Paris: CLEMI, 120 p p.12